

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΙΔΕΩΝ

Περίπερας: **Στέλιος Ελληνιάδης**
defimag@otenet.gr
elliniadis.wordpress.com

Μέρος Δ΄

Ταυρίδα – Κριμαία: Διαχρονική παρουσία

Ο Ηρόδοτος μας άφησε συναρπαστικές πληροφορίες για τους βόρειους υπερπόντιους λαούς και ο Ευρυπίδης με την «*Ιφιγένεια εν Ταύροις*» επιβεβαίωσε την εμβέλεια της ελληνικής εξάπλωσης, αλλά και τη διαφορετικότητα των πολιτισμών έως και το φόβο των εντόπιων για τους ξένους. Γι' αυτό είναι από μόνο του πάρα πολύ εντυπωσιακό το γεγονός ότι, τελικά, οι αρχαίοι μας πρόγονοι τα βρήκαν με τους λαούς της Ταυρίδας, νυν Κριμαίας, που ήταν σκληροί και ικανοί πολεμιστές. Το πιθανότερο είναι ότι, εκτός από την πολεμική τέχνη την οποία επίσης κατείχαν οι αρχαίοι Έλληνες, χρησιμοποίησαν με προφανή αποτελέσματα τον πολιτισμό τους, το εμπόριο και τη διπλωματία, για την καλλιέργεια των σχέσεων μακράς διαρκείας ανάμεσα σε λαούς πολύ αλλιώτικους. Δηλαδή, έκαναν αυτό που σήμερα στη διεθνή ορολογία ορίζεται ως «win-win situation», που σημαίνει σχέσεις που βασίζονται σε αμοιβαίο όφελος. Κάτι που το ακούμε πολύ συχνά από τους ηγέτες της Δύσης, αλλά ποτέ δεν το εφάρμοσαν στην πράξη, εφ' όσον οι πολιτικές τους εξακολουθούν να βασίζονται στη μελανή «παράδοση» της αποικιοκρατίας και της ιμπεριαλιστικής κατάκτησης. Άλλη εξήγηση για την επιτυχή επέκταση των αρχαίων Αθηναίων, Κορινθίων, Ροδίων, Μιλησίων, Μεγαρέων κ.ά. σε περιοχές άγνωστες που χρειάζονταν μήνες πολύ επικίνδυνου ταξιδιού για να φτάσουν, δεν φαίνεται να υπάρχει. Με δύο, τρία ή τέσσερα πλοία και μερικές δεκάδες ένοπλους άντρες είναι λογικά σαθρό να θεωρούμε ότι επιβάλλονταν επί αιώνες δια της βίας στους πολυπληθείς Σκύθες, τους Ταύρους και τους άλλους λαούς που κατοικούσαν γύρω από τη Μαύρη Θάλασσα. Ασφαλώς και δεν θα έλειψαν οι αιματηρές συγκρούσεις, αλλά η παρουσία των Ελλήνων επί πολλές εκατοντάδες χρόνια στην Ταυρίδα-Κριμαία δεν μπορεί παρά να οφείλεται βασικά στη συνύπαρξη των λαών, απαύγασμα της οποίας είναι κι αυτό που ορισμένοι αποκαλούν ελληνο-σκυθικό πολιτισμό, αδιάφευκτος μάρτυρας του οποίου είναι τα απειράριθμα ευρήματα στους χιλιάδες αρχαίους τάφους της χερσονήσου.

Έκτοτε, παρ' όλο που διανύθηκαν κοντά τρεις χιλιάδες χρόνια και οι σχέσεις των λαών πέρασαν από σαράντα κύματα, η ελληνική παρουσία, ανεξάρτητα από το κάθε φορά μέγεθος και ειδικό της βάρος, είναι συνεχής και μάλλον αδιάσπαστη. Γιατί μετά τα χίλια χρόνια της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας και άλλα τόσα της ρωμαϊκής-βυζαντινής, οι Έλληνες εξακολούθησαν να είναι παρόντες στην Ταυρική Χερσόνησο, που έγινε Κριμαία κατά τη διάρκεια της μακρόχρονης κυριαρχίας των Τατάρων και των Οθωμανών, αλλά ξαναέγινε Ταυρίδα από τους Ρώσους που τους διαδέχτηκαν σχηματίζοντας από τον 18ο αιώνα τη Νέα Ρωσία.

Πρώτοι

Είναι φανερό ότι οι Έλληνες έχουν κατά πολύ προηγηθεί ως έποικοι όλων των άλλων λαών, εθνών και φυλών που στους αιώνες που ακολούθησαν τον ελληνικό εποικισμό κατάκτησαν ή απλά κατοίκησαν τη Νέα Ρωσία, στην περιοχή από το Δούναβη ως την ανατολική πλευρά της Αζοφικής Θάλασσας, της Κριμαίας συμπεριλαμβανομένης. Εξ αυτού του αναμφισβήτητου γεγονότος, οι Ρώσοι ιστορικοί, όπως και οι εθνογράφοι και λαογράφοι της Κριμαίας, ποτέ δεν παραλείπουν να αναφερθούν στους Έλληνες, ακόμα και για τις περιόδους που η αριθμητική τους παρουσία είναι ισχνή. Κι αυτό έχει να κάνει με το ότι είναι τόσο ισχυρό το ιστορικό αποτύπωμα του Ελληνισμού που επιβιώνει με πολλούς τρόπους και επηρεάζει το πνευματικό και εν γένει πολιτιστικό κλίμα της χερσονήσου ανεξάρτητα από τη φυσική παρουσία και συνδρομή των Ελλήνων στα εκάστοτε τεκταινόμενα. Κι αυτό δεν οφείλεται μόνο στα πλουσιότατα αρχαιολογικά και μεσαιωνικά ευρήματα που δεν επιτρέπουν σε κανέναν να αμφιβάλλει. Με Σκύθες, Ρωμαίους, Βυζαντινούς, Γότθους, Μογγόλους, Ιταλούς, Τάταρους, Οθωμανούς, Ρώσους, Ουκρανούς, Εβραίους, Αρμένιους κ.ά., ο Ελληνισμός συνυπάρχει με όλες τις φυλές και σαν νήμα διαπερνάει όλες τις εποχές. Και συνεχίζει στη νεότερη, ξεκινώντας από τη φάση που εντείνεται η αντιπαράθεση μεταξύ Ρώσων και Τατάρων - Οθωμανών για την

κυριαρχία στη βόρεια πλευρά της Μαύρης Θάλασσας. Και πάλι οι Έλληνες έχουν καθοριστική συμμετοχή, κυρίως ποιοτική, όπως αποδεικνύουν οι σημαντικοί ρόλοι που αναλαμβάνουν εξιδιών ή τους ανατίθενται στην εδραίωση, ανάπτυξη και υπεράσπιση της Νέας Ρωσίας.

Ακόμα κι όταν οι παλαιότεροι Έλληνες της Κριμαίας μεταφέρονται στη Μαριούπολη για να αναμορφώσουν τη στέπα, άλλοι Έλληνες προσέρχονται στη νότια Ρωσία για να συμπράξουν στη δημιουργία και εξέλιξη των σημαντικότερων νέων πόλεων-λιμανιών, Οδησσού, Ροστόφ, Ταγκανρόγκ, Σεβαστούπολης κ.λπ.. Από την Κριμαία ειδικά, οι Έλληνες μάλλον δεν έχουν ποτέ απουσιάσει από τον 7ο αιώνα π.Χ. που πρωτοεμφανίστηκαν μέχρι σήμερα. Ακόμα κι όταν για κάποιο λόγο, σε κάποια συγκυρία, μετακινούνται μαζικά και μειώνονται αισθητά, νέα κύματα τους αναπληρώνουν. Το 1778-79, που μεταφέρονται οι γηγενείς Έλληνες στη βόρεια πλευρά της Αζοφικής Θάλασσας, έχουν ήδη αρχίσει να καταφτάνουν στη Νέα Ρωσία άλλοι Έλληνες από την Κωνσταντινούπολη, την Πελοπόννησο, τα Βαλκάνια, το Αιγαίο και το Ιόνιο Πέλαγος, δημιουργώντας νέες κοινότητες και συμμετέχοντας ενεργά στον εκσυγχρονισμό και εκχριστιανισμό της Ταυρικής Χερσονήσου - Κριμαίας.

Με ελληνική στάμπα

Η κατάκτηση και εν τέλει η προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσία δεν ήταν μια εύκολη υπόθεση όχι μόνο λόγω της σθεναρής αντίστασης των στρατιωτικών δυνάμεων των Τατάρων και των Οθωμανών, αλλά και της σύνθεσης του πληθυσμού της. Από τον καιρό που εκδιώχθηκαν οι Βενετοί και οι Γενοβέζοι, ολόκληρη η χερσόνησος, που έχει έκταση περίπου όση και η Πελοπόννησος, με την οποία γεωφυσικά μοιάζουν σαν δίδυμες αδελφές που τις χωρίζουν δύο μεγάλες θάλασσες, ήταν κατοικημένη κυρίως από τους Τάταρους και άλλα φύλα τουρανικά. Όταν διαλύθηκε η Χρυσή Ορδή που είχε φτάσει μέχρι την Ευρώπη και σκέλη της είχαν καταλάβει την Κριμαία στη δεκαετία του 1230, στο Χανάτο των Τατάρων της Κρι-

Τάφος ναυάρχου Μιχαήλ Ν. Κουμάνη
Σεβαστούπολη (φωτό Στέλιος Ελληνιάδης)

Από μεγάλη οικογένεια ανώτατων αξιωματούχων, ο Μιχαήλ Κουμάνης του Νικολάου (1831-1889) ήταν υποναύαρχος του στόλου της Ρώσικης Αυτοκρατορίας και δήμαρχος και λιμενάρχης της Σεβαστούπολης μέχρι το θάνατό του. (φωτό Στ. Ελληνιάδης)

μαίας, που διαχωρίστηκε από την Ορδή και εδραιώθηκε ως βασίλειο το 1443 περιλαμβάνοντας ένα πολύ μεγάλο τμήμα από τη Βεσσαραβία μέχρι το Κουμπάν, παρέμεινε ένας σημαντικός ελληνικός πληθυσμός που δέχτηκε επιρροές από τον ασιατικό πολιτισμό αλλά δεν έχασε την ταυτότητά του. Μετά από πολλές απόπειρες, ατυχείς ή εν μέρει επιτυχείς, επειδή τα τουρανικά φύλα κατείχαν για μεγάλη χρονική περίοδο όλο το βόρειο τμήμα της Μαύρης Θάλασσας, η Ρώσικη Αυτοκρατορία το 1783, επί Αικατερίνης Β΄, επιβλήθηκε και κατάργησε την τελευταία διοίκηση των Τατάρων υπό τον Χάνο Σαχίν Γκιράι και το 1784 ενέταξε την Περιφέρεια της Ταυρίδας, όπως μετονομάστηκε η Κριμαία, στο Κυβερνείο της Νέας Ρωσίας με κυβερνήτη τον πρίγκιπα Ορλόφ. Είχαν περάσει ακριβώς 800 χρόνια από το βάπτισμα του Βλαδίμηρου του Μεγάλου στη Χερσόνησο και το γάμο του με την βυζαντινή πριγκίπισσα Άννα που οριοθετούν τον εκχριστιανισμό των Ρώσων. Με απεριόριστο θαυμασμό για τον ελληνικό πολιτισμό, η Αικατερίνη Β΄ έδωσε ελληνικά ονόματα στις νέες πόλεις που ιδρύθηκαν και αντικατέστησε τα ονόματα τατάρικων πόλεων επίσης με

ελληνικά, με αποτέλεσμα οι πιο σημαντικές πόλεις της Νέας Ρωσίας να παραπέμπουν στην ελληνική αρχαιότητα και το Βυζάντιο που οι Ρώσοι θεωρούσαν ελληνική αυτοκρατορία: Οδησσός, Μελιτόπολη, Χερσώνα, Αλεξανδρία, Μαριούπολη, Θεοδοσία, Ευπατορία, Συμφερόπολη, Σεβαστούπολη κ.ά. Κι αυτές οι ονομασίες ισχύουν μέχρι σήμερα!

Πολύτιμη συνδρομή

Από τα πρώτα μου ταξίδια στην Κριμαία, προσπάθησα να μάθω τουλάχιστον αυτά που ήταν αναγκαία για να καταλάβω το ρόλο και τη συμμετοχή των Ελλήνων στη χερσόνησο. Ήξερα τα βασικά που ήταν πολύ περισσότερα από τα ελάχιστα που μαθαίνει κανείς στο σχολείο και από τον τρέχοντα ιστορικό λόγο, αλλά δεν έπαιναν να είναι εξαιρετικά περιορισμένα σε σχέση με την πλούσια και από κάθε άποψη ενδιαφέρουσα ιστορία της Ταυρίδας και των Ελλήνων που την κατοίκησαν διαχρονικά. Σ' αυτή την εξερεύνηση ήμουν πολύ τυχερός γιατί οι άνθρωποι που προθυμοποιήθηκαν να με κατατοπίσουν ήταν αυθεντίες. Από τη μία πλευρά αυτοί που ήταν συστηματικοί ερευνητές με επιστημονική εμβρίθεια και μέθοδο και από την άλλη αυτοί